

szegényebbek számára. Ugyanezt mondhatjuk csaknem minden speciális vizsgálatra vagy operációra. Érthető, ha a nagyközönség is egyre növekvő vonzalmat mutat a kórházi kezelés és a nyilvános ambulatóriumok iránt. (S.)

AZ AMERIKAI ÉPÍTÉSZET. Az amerikai építészetet ugyanaz a végtelenség jellemzi, mint aminek a jegyét a hatalmas tengerentuli állam minden alkotásán fellelhetjük. Mi közös vonása is lehet a gyarmati stílusu kis faházikónak az Empire State Building felhőkarcolójával? Nos, éppen mostanában építettek fel egy ilyen házikót New-York kellős közepén a gigászi felhőkarcolók árnyékában és homlokzatára azt irták, hogy ez az „amerikai hajlék eszményi tipusa“. Amerikáról szóló romantikus elképzelésünk, melynek jellegzetes képe az égfelé meredő sokemeletes házak rengetege, nem tudja mihez kezdjen ezzel az önmeghatározással. Gyakran feledjük el, hogy Amerika nemcsak New-York s maguk az amerikaiak juttatják ezáltal eszünkbe, hogy az Egyesült-Államok lakóinak 90 százaléka lakik olyan magánházakban, amelyek számára a hagyományos meggyőző erejű törvénye éppen olyan érvényes, mint akár valamely francia, német vagy svájci faluban.

Viszont megállapíthatjuk, hogy az, amit az amerikaiak „hagyomány“-nak neveznek tulajdonképpen behozatali árucikk, melynek forrását Hollandiában, Angliában, Franciaországban, Németországban kell keresnünk. Ami pedig az amerikai nemzet szellemét illeti, annak a technikai lehetőségekből, a cselekvés vágyából és a vad alkotás szükségességéből fakadó tényezőit, mégis csak a felhőkarcolók fejezik ki a legmegkapóbban.

Az amerikai építészet e párhuzamos fejlődését igen ügyesen emeli ki az a kiállítás, amit Párizsban rendeztek. A modern muzeográfia minden vívmányát felhasználó kiállítás, melyet szűkszavú, de minden lényegre felölelő szövegek magyaráznak, bemutatja az amerikai építészet minden jelentős irányát és teljesítményét, az első floridai spanyol erődöktől (1609) s a svéd gyarmatosok hántolt fenyőszálakból összerótt kunyhóitól a nagyvárosok Buildingjeiig. Az amerikai építészet állandó felszabadulási erőfeszítéseiben jelenik meg előttünk. Az amerikai mérnök két véglet között vergődik: hol a mult stílusai fölött érzékenyül el s a valódi vagy képzelt ősök házait utánozza, hol pedig erőt vesz rajta annak a szükségessége, hogy gyorsan és gyakorlatiasan alkosson. Innen származik az utánzó túlterhelés és az észszerűség kiméretlen kihangsúlyozása közötti átmenet nélküli kapkodás. Így pl. a gyarmati stílus és az új-klasszikus építésmód idején (mely egybeesik az új-klasszicizmus franciaországi, skóciai és oroszországi divatával) e díszítő elemek beleilleszkedtek ugyan az építkezésekbe, de sohasem olvadtak mélyebb egységbe. Az ekkor használt főanyag: a fa nem is igen volt alkalmas erre. Ez volt a görög épületek ügyes utánzásának ideje. Az amerikai vidéket kényelmes görög templomok oszlopcsarnokai lepték el, melyeket az angol kertek zöld özőneve körül. Az új városokat is ebben a szellemben nevezték el: Delphi, Sparta, Arcadia, Syracuse, Troy, Corynthe, Cicero nevét viselő települések formájában fejezte ki hódolatát az új köztársaság az antik bölcsesség és művészet előtt. Virginia állam kapitóliuma a nimesi „Maison carrée“ utánzata, Jefferson könyvtárát meg a római Pantheon formájára épített palotában helyezte el.

Az antik divata után a gótikus építkezés divata következett. Amerika mindig bizonyos európai áramlatok hatása alatt állott. A mult század negyvenes éveit Európában is a gótikus formák újjászületésének jegyében teltek el, amit egyformán elősegített a romantikus művészek ha-

tása és a modern technika haladása. Amerikában ez a divat teljes szerte-
lenségében jelentkezett. Az ujjgazdagok vidéki lakai katedrálisok formáit
öltötték és a fa-csipkázat meghatóan rossz izlésű remekei övezték a há-
zakat. Ezután a renaissance következett. Számos amerikai épület utánoz-
za a pápák Rómáját és Florencet, természetesen több jóakarattal, mint
szerencsével. Ezután a zavar és a heteroklit izléstelenség világháborúig
terjedő korszaka kezdődött. A gazdagság mutogatásának vágya s az igazi
műveltség hiánya, olyan monstrumokat szült, amelyek tömegében eltűn-
nek néhány igazán jelentékeny építész, mint például *Sullivan, Frank,*
Lloyd, Wright művei. Nyugtalanító jelenség, hogy a rossz izlés e kor-
látlan uralma éppen olyan időre esik, amikor a pénzügyi prosperitás és
a technikai fejlődés szinte határtalannak tűnt. A dollármilliomosok híres
európai épületek kicsinyített vagy elnagyolt másában töltötték nyári sza-
badságukat. A Pulitzer-Building német stílusban épített hat emelete fölött
a Louvre oszlopsorát viseli, amit az Invalidusok dómja koronáz; gótikus
kápornák felhőkarcolókat tetőznek, stb. A kínai és egyiptomi stílus min-
tái sem hiányoznak s az egész már valamely lázalomra emlékeztet. Az
ellenhatás viszont abban nyilvánul, hogy egyes építészek visszatérnek a
román stílus teli boltíveikhez.

Végül is a vas felhasználása és a felvonók technikájának fejlődése le-
hetővé tette, hogy felhőkarcolók lendüljenek merészen az ég felé. Hibák,
tévelygések most sem hiányoznak, de a magasépítkezés újból megtalálja
a hozzá illő nyílt, egyenes, talán kissé sivár, de észszerű formákat. Az
egyenes vonalak egészséges és összhangzó arányokban met-
szik egymást. A sima kocka visszakapja erejét: már nemcsak diszítés,
hanem alapja az építkezésnek, melyből tiszta, hosszú merőleges vonalak
szökkennek. Az alap és a magasbatörő épület mély ritmusa ad életet ezek-
nek az építkezéseknek, melyek leghíresebb terméke a *Daily News* 1930-
ban épített palotája s legmeglepőbb példája az *Empire State Building*,
melyről az *Architecture d'Aujourd'hui* című szaklap a következő adatokat
közli: 85 emelet, 375 méter magas, a telek ára: négyzetméterenként 3000
dollár; az építkezés összes költségei: 66 millió dollár; a tervezés és épí-
tés ideje: 20 hónap; a fémváz súlya: 52 ezer tonna, más részletek: épít-
kezés közben naponta egy emeletnyit haladtak, a felvonók félpercenként
indulnak és 40 perc alatt 25.000 személyt szállítanak. Szédületes számok.
Olyan szédülést idéznek elő, mint amilyent az utas érez, amikor a tenger
felől New-York felé közeledve, egyszerre megpillantja a város tornyainak
és mammotházainak látványát, amely mint a modern világ prófétai látó-
mása, éppen olyan lenyűgöző, mint felemelő. (C.)

FOGADKOZÁS

A Ducenak június 13.-án a feketeingesek négy zászlóaljához
intézett szózatából:

„Zászlóaljok, most egy kérdést teszek fel: Háború esetén lehet
valami számotokra lehetetlen?”

Feketeingesek kórusa: „Nem!”

UTAZÁSI HIR

„Francia zarándoklat Spanyolországba. Tizenöt nap társasgép-
kocsival. Irun-San-Sebastian, Bilbao, Limpas, Santander, etc. Sa-
lamnca, Burgos. Számtalan vallásos szertartás. Részvételi díj 1490
frank.” (Temps.)